

Művészek sorsa.

*

Múlt és jövő.

„Nézzétek festőinket, mennyi mézomlány lóg a muzeumainkban! Mennyi vaskalapos jár ordókkal ékesítve! Kedve volna az embernek azt állítani, hogy a szépművészetek muzeumában egy vak áll a festményvásárlás élen, egy siket adja a megbízásokat a kántátokra. Bizonyos, hogy egy hülyét adnak melléjük iredalmi előadóul.“

A belga Henri van de Putte jellemezte ezekkel a találó szavakkal a művészek és művészetek sorsát a kapitalista államban. Természetes, hogy abban a rendszerben, melyben az egész társadalom egy bizonyos osztály kiszolgálására volt berendezve, a művészet sem szabadulhatott meg attól a mágneses hatalomtól, mely, mint egy kigyó, magához bővölte a pénz bővületével az alkotó szellemeket. Amelyik művész az elmúlt társadalmi rendben a meg nem alkuvás keserves útját választotta, amelyik művész nem volt hajlandó művészi hitvallását az uralkodó osztály izlésének alárendelni, az eljegyezte magát a legsötétebb nyomorúsággal, küzködéssel. Annak a művésznek az élete egy végnélküli harc és küzdelem volt egyrészt a kenyérért, egyrészt pedig azért, mert az uralkodó izlés bérenkritikusainak dorongjától is örökösen védekezni kellett.

Ezeket pedig abból az alkalomból mondjuk el, hogy egy nagytehetségű, tudóvészben elhunyt szobrásznak az özvegye keresett föl bennünket és élő példával megcáfolta azt, mint hogyha a kapitalista termelési rend a művészetet elősegítette volna és a művésznek kenyeret adott volna. A művész özvegye elmondta, hogy férje a sok nyomorgás közben annyira legyöngült, hogy ellenállóképessége teljesen megtörött és tudóvészben meghalt, ő pedig gyerekeivel másfél esztendő óta egy nyomorult nedves szobában tengődik

és alig van betévő falafjuk. A művész jőnevű és tehetséges ember volt, de nem volt fölkapott, így tehát vásárolni tőle nem volt divat és a mecenás burzsoá társadalom egyszerűen éhen halni hagyta őt. És ez csak egy kiáltó példa a sok ezer közül és ez csak egy kiáltó szárnyaszegett, letört tehetség közül, akiknek el kellett pusztulniok, mert nem tudták magukra vonni a kapitalista mecenások figyelmét.

Mert a művésznek a polgári társadalomban, ha mégis élni akart — hitvallásának áruba bocsátása nélkül —, különböző polgári foglalkozásokat kellett vállalnia, ahol azután alkotóerejét teljesen kihasználva, a művészetének már romcsokat adhatott csupán. És ez nemcsak a félreismeret vagy közepes művészek sorsa volt, ez alól nem menekülhettek azok a művészek sem, akiket később az utókor félistenekké avatott. Életükben betévő falathoz alig jutottak, haláluk után pedig az élelmes kiadók és kufár műbarátok, kik az éhes művész munkáját garasokkal fizették meg, milliókat és milliárdokat kerestek a jó üzletben. Hogy csak a legnagyobbakat említsém, Dickensnek gyorsírással kellett a kenyerét megkeresnie, Balzac, hogy művészetét függetleníthesse, könyvkiadó, nyomdász, majd betűszedő lett, Marx, a mi nagy apostolunk pedig sokszor olyan nyomorúságban élt, hogyha legjobb barátja, Engels anyagilag nem támogatja, talán sohasem irhatta volna meg nagy profeciáját. Zola, a nagy szocialista regényíró pályája kezdetén olajba mártott kenyérral táplálkozik, Rousseau a legnagyobb szegénységben morzsolta le az életét, Millet, a nagy festő — és ez a festők általános sorsa — egy műkereskedőnek adta el magát csekély haví fix fizetésért, csakhogy élhessen és dolgozhasson.

Mindezeket pedig azért soroljuk föl, hogy azoknak, akik azt állítják, hogy a művészeteknek a burzsoá korszak kedvező talaja volt és akik azt mondják, hogy a kommunista állam-

rend a művészetek megőzője, megmúgytathassuk, hogy a régi rendszer a művész *kizsákmányolója volt* és csak akkor adott neki életlehetőséget, ha művészetével az *izlését és érdekeit szolgálta*. Hogy pedig forradalni irányzatok mégis keletkeztek és néha tért hódítottak, ezt a művészet végtelen erejének és szívósságának tudhatjuk be, mely mint némely növény, sziklá-

is kivirágzik és kövek repedésein keresztül bírja a nap felé és ágakat hajt.

— „A nép sohasem törődött a művészettel” — mondják a régi rend barátai —, a kommunista társadalomban elvész az egyén a művész és minden tömegáruvá laposodik. Igen, a nép eddig nem törődhetett a művészettel, mert embertelenül hosszú munkaidővel kizsákmányolták az életerejét és a lélegzetét. A nép nem törődhetett a művészettel, mert munkáját embertelenül alacsony munkabérért vásárolták meg tőle. A nép nem *tudhatott* a művészetről, mert gaz módon tudatlanságban tartották a testét, a lelkére is bilincseket vertek. És amit a néptől eloroztak: az életerejét, szabadidőt, pénzt és tudást, mind egy társadalmi osztály vette birtokába és ezen módon a művészet élvezetét is kisajátította.

A kommunista társadalomban azonban megfordul minden. Itt minden a népért, a nép kultúrájáért történik és amit évezredek vétettek ellene, azt lázas sietséggel igyekszik jóvátenni az új társadalom. Új iskolát, egyetemet, betűt, művészetet a népnek. Megnyitni a lelkét, a tudás magvát elhinteni benne és vágyakozást plántálni bele a *szép*, a *jó*, az *igaz* iránt. Ezen dolgoznak most ezren és ezren, ezen fáradoznak most és minden művésznek, minden tehetségnek ezer alkalma nyílik tudásának és művészetének értékesítésére. Még csak a kezdet kezdetén vagyunk, de előttünk a végtelen

perspektíva: a kulturára éhes népek, az anyagi gondok alól fölszabadult művészek, akik tisztán az alkotás gyönyörüségeért dolgoznak, nem egyesek, hanem mindenki számára. Előtünk van a művészet, amely nem kiváltságosok kitarítottja, hanem milliók életszükséglete lesz, azoké a millióké, akik fölszabadult erejükkel, idejükkel és lelkükkel éhesen sietnek, hogy magukhoz öleljék azt, amiről eddig álmodni sem mertek. Nem lesznek mecénások, nem lesznek elkényeztetett arisztokrata művészek, de nem lesznek éhes és züllésbe taszított talentumok sem, hanem a fölszabadított munka és fölszabadított művészet egymás jólétén és gyönyörüségén fáradozva kiépítik az ember-séges életet.

Képszava